

УДК 374.71

Вострікова В.В.*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячується шляхам вдосконалення мовленнєвої компетенції вчителів іноземної мови засобами інтерактивних технологій, обґрунтовуються основні напрямки їх використання на курсах підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови в системі післядипломної освіти. Післядипломна освіта розглядається як багатопланове явище, а за своїми цільовими функціями виступає як умова і процес всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її творчого потенціалу, тобто спрямована не тільки на підготовку, але й на постійний розвиток особистості як активного суб'єкта праці, пізнання, спілкування.

Ключові слова: інтерактивні технології, вдосконалення мовленнєвої компетенції вчителів іноземної мови, особливості використання інтерактивних технологій, післядипломна освіта, спілкування.

В умовах постіндустріальної економіки неперервність здобуття знань стає основним принципом функціонування освітньої системи в цілому, що передбачає залучення до освітнього процесу людини впродовж усього її життя. Цілком закономірно, що пріоритетним питанням освіти залишається підвищення професійного рівня вчителя, здатного самостійно і творчо виконувати професійні функції, усвідомлювати особистісне і суспільне значення педагогічної діяльності, спираючись на вітчизняний та європейський досвід. Суттєвим інструментом європейського єднання, цінністю європейської освіти визнана мова. Тому зрозуміло, що до вчителя іноземної мови, його професіоналізму висуваються серйозні вимоги. Допомогти вчителю в його професійному зростанні покликана система післядипломної освіти.

Іноземна мова як специфічний навчальний предмет вимагає тривалого, систематичного та наполегливого вивчення. Відомо, що в діяльності вчителя іноземної мови існують певні особливості, не характерні іншим педагогічним спеціальностям. Це пояснюється тим, що навчання будується на комунікативно-мовленнєвій основі, засобами іноземної мови. Отже, комунікація є водночас засобом і метою навчання. Загальний мовленнєвий розвиток учителя іноземної мови визначається якісним рівнем його мовленнєвої діяльності, яка виявляється у професійній діяльності; сформованістю мотиваційної сфери, професійною спрямованістю, розвитком мовленнєвих здібностей. Як відомо, наслідком професійного зростання особистості фахівця та розвитку його професійних здібностей є фахова компетентність. А розвиток мовленнєвих здібностей та комунікативної культури визначає мовленнєву компетенцію вчителя. Мовленнєва компетенція в свою чергу є поняттям комплексним. Спираючись на мовну компетенцію, вона охоплює систему мовленнєвих умінь (вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні й писемні монологічні та діалогічні висловлювання різних видів, типів і жанрів), необхідних особистості у різноманітних життєвих ситуаціях. Мовленнєва компетенція особистості виявляється у сформованості умінь користуватися усною і писемною мовою, багатством її виражальних засобів залежно від цілей і завдань висловлювання та громадського життя [3, с. 3].

Суттєву проблему ми вбачаємо в тому, що вчитель іноземної мови, маючи певний рівень сформованості необхідних фахових компетенцій, зокрема й мовленнєвої, на жаль, зазвичай обмежує свою комунікацію рамками шкільної програми, звужуючи коло своїх висловлювань до стандартних. Як відомо, лексичне насичення мовлення потребує активного використання, в іншому випадку лексика стає пасивною до рівня впізнавання окремих лексичних одиниць у тексті чи на слух, і зрештою зникає з пам'яті.

* © Вострікова В.В.*

Тому цілком зрозуміло, що процес викладання іноземної мови роками лише за одним шкільним підручником не буде сприяти збагаченню та вдосконаленню комунікативної компетенції, яка для вчителів іноземної мови є провідною.

Організація мовленнєвої діяльності в умовах післядипломної освіти передбачає засвоєння вчителями знань про мову і мовлення, набуття ними власного мовленнєвого досвіду, спрямованість особистості до саморозвитку і самореалізації, формування самосвідомості в оволодінні професійними мовленнєвими уміннями. Тому серйозні вимоги постають до організації курсового навчання, відповідності структурних, змістових та організаційних особливостей підвищення кваліфікації, доцільного обрання форм і методів роботи.

Для досягнення цієї мети вчителю необхідно долати репродуктивну позицію, активізувати розумову діяльність, власну активність у процесі здобуття мовленнєвої компетенції. Цьому сприяє використання в курсовий період інтерактивних технологій, що стимулює вчителів до комунікативно вмотивованого виконання мовленнєвих дій, надає їм змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал, навчає їх будувати взаємини на принципах співробітництва, співтворчості і взаємоповаги. Виходячи з вищезазначеного, важко перебільшити важливість використання інтерактивних технологій у процесі курсової підготовки вчителя іноземної мови, що і визначило актуальність нашого дослідження.

Тому мета нашої статті полягає в аналізі перспективного досвіду впровадження інтерактивних технологій як засобу вдосконалення мовленнєвої компетенції, в обґрунтуванні основних напрямків їх використання на курсах підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови в системі післядипломної освіти.

Аналіз останніх публікації та досліджень свідчить, що проблеми організації та розвитку системи неперервної освіти постійно перебувають у центрі уваги вчених і практиків. Значний внесок у вивчення цього питання зробили В. Андрущенко, А. Гуржій, В. Зайчук, І. Зязюн, В. Мадзігон, О. Сухомлинська та ін. Розвитку системи післядипломної педагогічної освіти були присвячені роботи В. Блекберна, Р. Балама, Ф. Бухбергера, Л. Ведернікової, Л. Гранюк, І. Жуковського, К. Колодочкіної, К. Корсак, Є. Лисової, Л. Сігаєвої, І. Степанищева, А. Шевченко. Проблеми неперервної освіти висвітлено в роботах А. Алексюка, С. Архангельського, В. Бондаря, С. Вершловського, В. Воронцової, С. Гончаренка, І. Зязюна, А. Лігоцького, О. Падалки, В. Паламарчук, М. Фіцули та інших, де вони розглядаються як багатопланове явище, а за своїми цільовими функціями виступають як умова і процес всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її творчого потенціалу, тобто спрямовані не тільки на підготовку, але й на постійний розвиток особистості як активного суб'єкта праці, пізнання, спілкування. Л. Зязюн, В. Олійник, Л. Пуховська, С. Синенко досліджували питання професійного зростання вчителя іноземної мови. Педагогічні й методичні питання з формування мовленнєвої компетенції розробляли сучасні вчені-методисти О. Біляев, Є. Голобородько, Ю. Караулов, Т. Ладигенська, Л. Мацько, Н. Пашківська, М. Пенгилюк. Інтерактивні технології досліджували О. Пометун, Л. Шелестова, Г. Селевко, Є. Коротаєва, В. Мельник.

Вдосконалення організаційної структури і функцій інститутів післядипломної освіти педагогічних кадрів дозволяє закласти основи індивідуального стилю педагогічної діяльності вчителя іноземної мови, сприяє підвищенню мотиваційної спрямованості, розвитку професійного мовлення. Для вчителів системно проводяться курси підвищення кваліфікації, семінари, науково-методичні конференції, конкурси, майстер-класи вчителів міста та області.

Як відомо, навчання через співпрацю – один із найбільш ефективних шляхів об'єднання вчителів різного рівня мовленнєвої підготовки. Інтерактивні технології навчання – це така організація процесу навчання, за якої неможлива неучасть вчителя

в колективному взаємодоповнюючому процесі пізнання, що базується на взаємодії всіх його учасників. Спостереження педагогів у системі курсового навчання свідчать, що окремі вчителі ставляться до курсів підвищення кваліфікації формально, не докладаючи зусиль до практичних занять. Розвиток і поглиблення професійно-значущих умінь і навичок вимагає, крім уваги, зосередженості, терпіння і постійної співпраці. На нашу думку, для об'єднання групи на початковому етапі роботи доречним буде пропонувати слухачам курсів такі інтерактивні вправи: кожен учитель пише на папері в горизонтальній формі своє ім'я іноземною мовою, а потім добирає слова, які будуть його характеризувати. Кожен учасник показує написане і розповідає учасникам групи, які слова він обрав, пояснює чому. Завдання інших – запам'ятати імена всіх учасників та деякі ключові слова, що з ними пов'язані. Перевіряти можна різними засобами. Наприклад, можна запропонувати всім відому вправу «Карусель» або включити музику. Усі учасники рухаються; коли музика зупиняється, потрібно повідомити один одному, як його звать і розповісти всі деталі, що автор пов'язав зі своїм ім'ям. Наступна вправа називається «Похвали себе». Це завдання в парах, воно полягає в тому, щоб похвалити свого компаньйона, визначити його роль, подякувати і похвалити себе знову. Наприклад: «Irene, du siehst heute besonders frisch und nett aus. Danke, ich bin auch toller Laune. Und du, Hellen, hast ausdrucksvolle schöne Augen». Такі форми роботи дозволяють за короткий проміжок часу об'єднати слухачів курсів у групу, познайомити їх, зняти напруження в роботі, налаштуватися на комунікацію, виявити індивідуальні особливості особистості, розвивати мовленнєві вміння і навички.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Спільна колективна діяльність створює оптимальні умови для активізації можливостей кожного й розвиває здатність правильно сприймати інших і адекватно оцінювати себе, результати своєї діяльності, навчає висловлювати свою позицію. Інтерактивні завдання допомагають установлювати та підтримувати стосунки, обмінюватись особистісно значущою інформацією, взаємодіяти в парах, групах, командах. Активне спілкування учнів у процесі навчання є завжди цікавим, оскільки знімає заборони на спілкування та стимулює його. Доречним буде зазначити, що вчителі іноземної мови дуже часто налаштовані на пошук помилки, а не реалізацію природного прагнення спілкування. Тому, на наш погляд, використання інтерактивних технологій на заняттях, дотримання певних правил організації роботи допоможе слухачам курсів долати мовний бар'єр і сприятиме розвитку мовленнєвої компетенції.

Дуже вдало, на нашу думку, використовуючи групову роботу, відбувається опрацювання таких видів мовленнєвої діяльності, як засвоєння лексичних одиниць, граматичних конструкцій, говоріння та письма. Розподіл на групи відбувається з урахуванням мовного рівня слухачів курсів. Кожна група отримує завдання, яке має виконати, а потім, після перевірки завдання тренером, запропонувати його іншим учасникам груп і виступити вже в ролі вчителя. Доречним буде опрацювати граматичні конструкції, відбудовуючи мовні альтернативи, що допомагає слухачам курсів покращити знання граматики іноземної мови, а також вдосконалити свої мовленнєві вміння та навички. Потрібно зазначити, що на кожному етапі навчання необхідний спеціальний добір методів і прийомів інтерактивного навчання, їх поступове впровадження, поєднання з іншими формами і прийомами роботи.

Отже, забезпечення розмовної практики – важлива умова формування індивідуального стилю мовлення та діяльності вчителів іноземної мови. Навчання іноземної мови в Україні та деяких країнах Європи відбувається з орієнтацією на спілкування з носіями мови. Однак в умовах інтеграційних процесів, що мають місце в Європі та світі, досить актуальною є проблема спілкування іноземною мовою з усіма, хто цією мовою володіє, але не є її носієм. Саме таке завдання ставлять перед собою

науковці і вчителі таких країн, як Швеція, Фінляндія, Норвегія, Іспанія [2, с. 98]. Тому вчителі іноземних мов мають змогу підвищити свій рівень мовленнєвої компетенції, здійснюючи міжкультурну взаємодію іноземною мовою як з носіями мови, з представниками інших народів, які володіють цією мовою, так і спілкуючись між собою, охоплюючи різні розмовні теми.

Основними критеріями високої якості мовлення є правильність, чистота, доречність, багатство мовлення. Чистота професійного мовлення – це суворе дотримання мовних і стилістичних норм літературного мовлення, головним чином у сфері вимови і слововикористання. Доречність мовлення – ознака його культури, якій властива точність, логічність, виразність, чистота цього мовлення та вимагає добору мовних засобів, що відповідають змістові та характеру експресії повідомлення [5, с. 8]. Багатства і різноманітності мови можна досягти за умов засвоєння активного запасу загальнонародного словника літературної мови, вироблення навичок умілого, творчого обґрунтування використання різних структур речень і словосполучень, оволодіння запасом типових інтонацій, прагнення до активної самостійної роботи.

Визнаючи важливу роль організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих в умовах інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти, більшість дослідників головною проблемою називають питання модернізації та її змісту відповідно для практичної професійної діяльності і державних вимог до професійної підготовки педагогів. Зміст освіти є ключовим складником у трансформаціях, що характеризують сучасну освіту.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що використання інтерактивних технологій на курсах підвищення кваліфікації сприяє вдосконаленню мовленнєвої компетенції вчителів іноземної мови та має виконуватися цілеспрямовано і системно, спираючись на прагнення вчителя до саморозвитку та самовиховання.

У подальшій дослідницькій роботі нами передбачається розглянути питання самоосвіти вчителя іноземної мови.

Література:

1. Беляев Б. В. Психологические основы усвоения лексики иностранного языка / Б. В. Беляев : [пособие для преподавателей и студентов] / Б. В. Беляев. – М. : Просвещение, 1964. –136 с.
2. Бордакова О. М. Вивчення іноземних мов як основа міжкультурної комунікації / О. М. Бордакова // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 47. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. – С. 94-98.
3. Веніг Н. М. Формування мовленнєвої компетенції старшокласників : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. М. Веніг; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2001. –16 с.
4. Гниличенко Н. Сутність інтерактивного навчання / Н. Гниличенко // English. – 2007. – № 18. – С. 3-5.
5. Годлевська А. І. Формування мовленнєвого компонента комунікативності майбутнього вчителя у структурі позанавчальної діяльності: дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / А. І. Годлевська – К., 1998. –217 с.
6. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И. А. Зимняя – М. : Просвещение, 1978. – 159 с.
7. Мельник В. В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації / В. В. Мельник // Управління школою. – 2006. – № 13. – С. 15-34.
8. Ніколаєва С. Ю. Ступенева система освіти в Україні та система навчання іноземних мов / С. Ю. Ніколаєва, О. П. Петрашук, Н. О. Бражник – К. : Ленвіт, 1996 – 88 с.
9. Очерки методики обучения устной речи на иностранном языке / под ред. В. А. Бухбиндера. – К., 1980. – С. 146-177.
10. Леонтьев А. А. Психология общения : [пособие для дополнительного образования] / А. А. Леонтьев – М. : Смысл, 1997. – 365 с.

Вострикова В.В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Статья посвящается средствам усовершенствования речевой компетенции учителей иностранного языка посредством использования интерактивных технологий, дается характеристика основных направлений их использования на курсах повышения квалификации учителей иностранного языка в системе последилового образования. Последиловое образование рассматривается как многоплановое явление, а по своим целевым функциям выступает как условие и процесс всестороннего развития личности, постепенного роста ее творческого потенциала, то есть направленного не только на подготовку, а и на постоянное развитие личности как активного субъекта познания, общения.

Ключевые слова: интерактивные технологии, усовершенствование речевой компетенции учителей иностранного языка, особенности использования интерактивных технологий, последиловое образование, общение.

Vostrikova V.V.

USING INTERACTIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS OF IMPROVING FOREIGN LANGUAGES TEACHERS' LEVEL OF COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article is devoted to the ways of foreign languages teachers' communicative competence by means of interactive technologies, major directions of their usage during in-service training courses for teachers of foreign languages in the post-graduate education system have been grounded. The post-graduate education system is being viewed as multi-facet phenomenon which, due to its functional focuses, stands ahead in its position of condition and process of all-rounded personality creative potential development, step-by-step enrichment, - in other words - aimed at not only training but constant personality development as an active labour, cognition and communication subject. Organization of communication activity in the conditions of post-graduate education involves the teachers' knowledge of language and speech, teachers own communicative experience, focus the individual to self-development and self-realization, formation the self-consciousness in acquirement of professional communicative skills. Therefore strict requirements appear to organization teachers' training course, correspondence structural, content and organizational peculiarities of training, appropriate election of forms and methods. Therefore it is difficult to exaggerate the importance of interactive technologies in the foreign language teachers' training course.

Key words: interactive technologies, foreign languages teachers' communicative competence, peculiarities of communicative technologies' usage, post-graduate education system.

УДК 371.133:004.031.42+378(045)

Гончар Н.П.*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ III-IV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті розглядається системний аналіз поняття «готовності». Визначено значення функційної, структурної та особистісної моделей інтегративного поняття «готовності». Представлено одну з організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій – спецкурс «Формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій». Визначено мету, завдання та структуру спецкурсу, яка побудована в тематичному, діяльнісному та рефлексивному контекстах.

Ключові слова: готовність, професійна готовність, спецкурс, інтерактивні технології, тематичний контекст, діяльнісний контекст, рефлексивний контекст.

* Гончар Н.П.*